

AJDOVŠČINA • V Pilonovi galeriji odprli drugo od treh načrtovanih razstav projekta Dodekafonija

Sodobne variacije na temo abstrakcije

V Pilonovi galeriji v Ajdovščini so v petek zvečer odprli skupinsko razstavo številka 2 v okviru projekta Dodekafonija, na kateri se predstavljajo umetniki Manuela Toselli, Mario Palli in Duša Jesih. Odprtje je spremljal nastop glasbenika Sandra Carte, trobentača in raziskovalnega skladatelja, umetnike in koncept projekta pa je predstavila kuratorka Chiara Tavella.

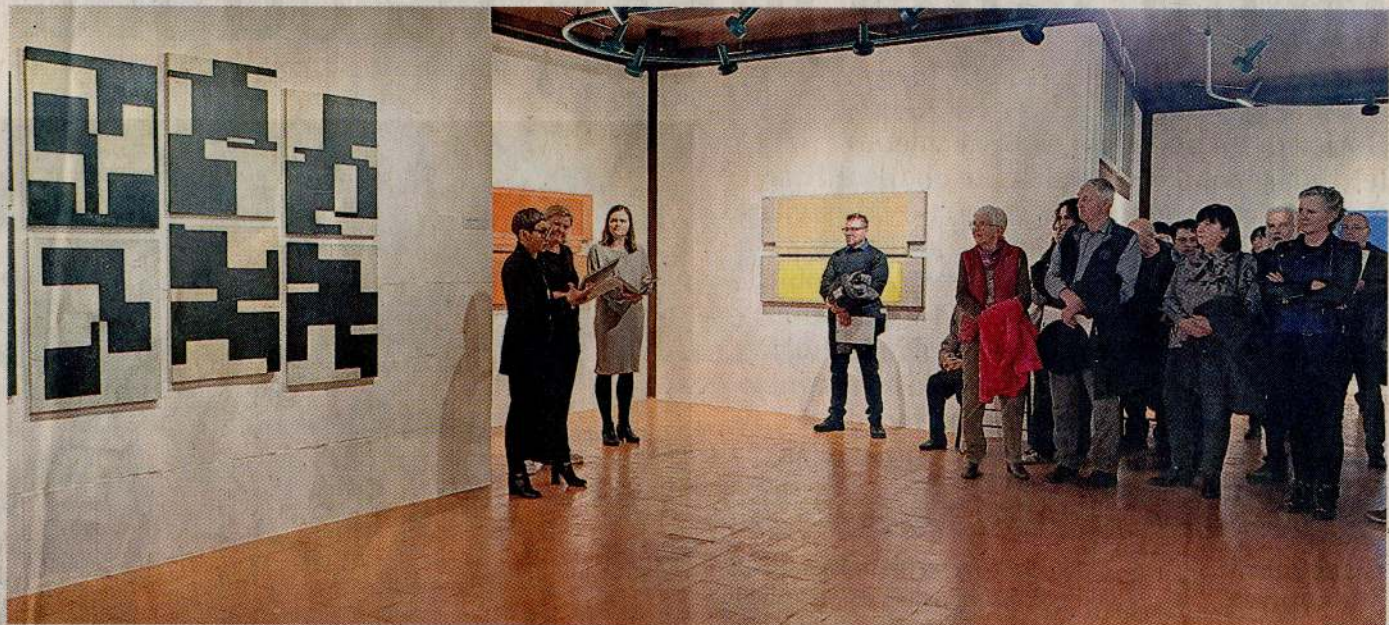
• KATJA ŽELJAN

Projekt Dodekafonija, ki sta si ga leta 2019 zamislila **Manuela Toselli** in **Mario Palli**, a je bil zaradi pandemije dolgo odložen, se je uresničil kot pot, ki povezuje tri institucije, dejavne na področju sodobne umetnosti: **Mestno galerijo Nova Gorica**, **Pilonovo galerijo Ajdovščina** in **Deželno galerijo sodobne umetnosti Luigi Spazzapan** iz Gradišča ob Soči. Po prvem "tempu" - razstavi v Mestni galeriji Nova Gorica maja 2023 - so v Pilonovi galeriji Ajdovščina v petek odprli drugo od treh načrtovanih razstav - ogledati si jo bo mogoče vse do 8. marca -, ki ji bo 12. marca 2026 sledil še tretji in zadnji "tempo" v Deželni galeriji Luigi Spazzapan. V projekt Dodekafonija so vključeni umetniki **Duša Jesih**, **Mario Palli** in **Manuela Toselli** - prva prihaja iz Slovenije, druga dva iz Furlanije Julijske krajine. Vsi trije se izražajo v jeziku, ki ga lahko na splošno opredelimo kot abstraktnega in ima, čeprav oddaljene, korenine v avantgardah z začetka 20. stoletja. Naslov projekta, Dodekafonija, namiguje prav na to izvirno obdobje modernosti, na najradikalnejše glas-

beno raziskovanje zgodnjega 20. stoletja, ki je postavilo pod vprašaj tradicionalni tonalni sistem in ponudilo povsem novega - podobno kot abstrakcija zavrača samo idejo umetnosti kot figurativnosti. Izraz obenem priključuje tudi konstruktivno naravo in kombinatorno igro dodekafonskega sloga, ki (čeprav na različne načine) zaznamujeta raziskovanje vseh treh umetnikov ter ustvarjata skoraj neskončen razpon variacij.

Andante con moto, presto, adagio

To večplastnost želijo tri razstave raziskati: tako variacije znotraj jezika vsakega posameznega umetnika kot subtilno prepletanje sorodnosti med njimi, pa tudi očitna razhajanja in različen vizualni ritem, ki se sprožajo v dialogu med deli, k čemur prispevajo tudi sami razstavní prostori. Stopnjevanju *andante con moto* "prvega tempa" v Mestni galeriji Nova Gorica sledi *presto* postavitve v Pilonovi galeriji Ajdovščina, nato pa skorajda *adagio* v prostornih dvoranah Deželne galerije sodobne umetnosti Luigi Spazzapan. Trije umetniki, tri razstave, tri institu-

Projekt Dodekafonija se je uresničil kot pot, ki povezuje tri institucije, dejavne na področju sodobne umetnosti.

cije: različni glasovi, ki - kot v tempih simfonije - oblikujejo sodobne 'variacije' na temo abstrakcije, kot v kritičnem zapisu v katalogu, ki spremlja razstave, poudarja kuratorka **Chiara Tavella**. Pallijeva postavitev temelji na prefinjeni ritmični igri ponavljanja in minimalnih odstopanj (variatio),

Kot v polifonični glasbi posamezne linije potekajo neodvisno, a hkrati tvorijo usklajeno celoto, tudi postavitev na treh razstaviščih deluje kot povezana pot.

ki razbijajo strogo geometrijsko pravilnost. Ključni element kompozicije je grafična črta, po kateri barva prodira v globino platna, kar odmeva umetnikovo poznavanje tehnike freske in sinopije. Ta proces ustvarja vtis, da barva ne prihaja s površine, temveč iz metafizične notranjosti, s čimer umetnik debelino platna transformira v prostor spomina. Instalacija tako vzpostavlja napetost med zunanjo strogostjo oblike in notranjo, neulovljivo globino, ki se razpira pred gledalcem.

Od geometrijskih mrež do hladne živalske kože

V drugi etapi projekta Dodekafonija Duša Jesih predstavlja cikel *Matrix*, ki ga lahko razumemo kot neposreden vizualni ekvivalent Schönbergove dvanajsttonske tehnike. Tako kot dodekafonija razbija

tradicionalno hierarhijo duru in molu ter vsakemu tonu podeljuje avtonomno vrednost, Jesih v svojih slikah emancipira geometrijski element. Geometrijske mreže sugerirajo medsebojno povezanost vseh nas znotraj globalne matrice, medtem ko dinamična rotacija oblik slavi individualno unikatnost. V svetu hitrih sprememb njene slike delujejo kot "mante" - vizualni otoki stabilnosti, ki s svojo čistočjo linij mirijo kaos. Delo Manuela Toselli lahko razumemo kot obliko "relacijske" umetnosti, kjer pomen ne izvira le iz končnega objekta, temveč iz odnosa med vizualnim učinkom in samim ustvarjalnim procesom. Dela iz cikla *Skin Types* (*Tipi kože*) so interpretirana kot travme - izkušnje, ki jih čustveno telo predela na enak način, kot se fizično telo odzove na zunanjo poškodbo. Gre za odziv na pri-

sile, ki se jim telo upira in pred katerimi se brani. Umetnica v tej seriji del sooča tri materiale z različnimi termičnimi lastnostmi: kožo, svilo in les. Svila predstavlja najtopplejši element, les zavzema vmesno temperaturo, živalska koža pa - enaka človeški - ob smrti postane hladna.

Projekt Dodekafonija svojo končno interpretacijo najde v glasbenem ritmu. Kot v polifonični glasbi posamezne linije potekajo neodvisno, a hkrati tvorijo usklajeno celoto, tudi postavitev na treh razstaviščih deluje kot povezana pot. Razstave niso zaporedje zaprtih enot, temveč dinamična igra vizualnih odmevov, približevanj in odmikanj. Ta ritmična soodvisnost različnih vizualnih meril ustvarja celovito prostorsko izkušnjo, kjer se posamezna dela zlijejo v enoten umetniški odzven. •

IZOLA • V galeriji Plac Izolanov razstava Priča urugvajskega domačina Francisca Tomsicha

Priče vojne kot stanja duha

Sobotno živahno Ljubljansko ulico je dodatno oživilo odprtje razstave v Placu Izolanov, kjer Francisco Tomsich, izolski Urugvajec, na razstavi Priča predstavi izbor slik, risb in objekt, ki jih je ustvaril v svojem izolskem ateljeju v zadnjih dveh letih.

• MAJA PERTIČ GOMBAČ

Kot je ob razstavi zapisal skrbnik galerije **Drago Mislej Mef**, so nastajale "v obdobju nemira, včasih obupa in majhnega upanja v človeštvo. Obdobju, polnem podob vojne in uničenja, prežetem s simboli propadanja, a tudi upora." Kot nam je na odprtju povedal ustvarjalec, naslov, ki poimenuje prvo delo iz niza, zanj značilno fresko na papir, povzema prav to, da smo vsi postali priče nečesa: "Kako vidimo, spremljamo, kar se dogaja v sodobnem času, in kako to razumemo in se na vse to odzovemo. Razstava je osredotočena na pogled, tako slika kakor dogajanja po svetu." V resnici raznolik nabor ponudi tako avtoportret avtorja s kredo na stari šolski tablici

kakor portret Srečka Kosovela z ogljem in leseni objekt, nekakšnega križanca med človekom in konjem, na vrhvi pa visijo dela na papirju, ki jih avtor imenuje "ikonocante", na katerih natisne podobe, najdene na spletu, ki jih uporablja kot vire, med njimi pogled Lee Miller, Gaza ... "Vse, kar imam danes

Francisco Tomsich
umetnik

"Vse, kar imam danes v ateljeju, govori o vojni, a ne le tisti v Gazi, temveč o vojni kot stanju duha."

v ateljeju, govori o vojni, a ne le tisti v Gazi, temveč o vojni kot stanju duha," je pojasnil Tomsich.

Po urugvajsko nacionalno nagrado za literaturo

Poleg vsakodnevnega umetniškega ustvarjanja v svojem ateljeju v Izoli in dela kot vodja kulturnega in umetniškega društva Boja je **Francisco Tomsich** v letih 2024-2026 pripravil štiri samostojne razstave v Sloveniji in Italiji ter sodeloval na 10 skupinskih razstavah (na Kosovu, v Italiji, Srbiji in Sloveniji). Sodeloval je tudi v dveh mednarodnih rezidenčnih projektih (v Bologni in Prizrenu), izdal dve knjigi in nekaj člankov, zlasti odmevno je njegovo delo o Branislavi Sušniku (Medvode, Slovenija, 1920 - Asunción, Paragvaj, 1996), antropologinje, arheologinje in jezikoslovke, enega najpomembnejših imen intelektualne panorame sodobnega Paragvaja, ki se je proslavila

Francisco Tomsich v Placu Izolanov

z raziskavami s področja zgodovine, jezikov in kultur številnih staroselskih ljudstev z juga Južne Amerike, v njenih rodnih Medvodah pa so odprli tudi po njej poimenovano rezidenco. Tomsich pa je med

drugim vodil delavnice za otroke in odrasle o portretu kot praksi ustvarjanja skupnosti. Poučeval teorijo in prakso barv na Fakulteti za umetnost v Montevideu v Urugvaju in lani osvojil nacionalno nag-

rado za literaturo Ministrstva za kulturo Urugvaja, ki jo bo v kratkem tudi prevzel v živo, saj se z družino v kratkem odpravljaj v domovino, kjer ni bil že dve leti. Razstava v Izoli bo na ogled do 17. februarja. •